

Лютий О.І.

к.т.н., доц., доцент кафедри системного аналізу та кібербезпеки
КНЕУ імені Вадима Гетьмана

Калганова В.І.

старший викладач кафедри системного аналізу та кібербезпеки
КНЕУ імені Вадима Гетьмана

Барташ О.В.

асистент кафедри системного аналізу та кібербезпеки
КНЕУ імені Вадима Гетьмана

Lyuty O.I.

Ph.D., Associate Professor, Department of System Analysis and
Cybersecurity,

KNEU named after V. Hetman

Kalганova V.I.

Senior Lecturer, Department of System Analysis and Cybersecurity,
KNEU named after V. Hetman

Bartash O.V.

Assistant, Department of System Analysis and Cybersecurity,
KNEU named after V. Hetman

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У ВИЯВЛЕННІ ТА ЗАПОБІГАННІ КОРУПЦІЙНИМ СХЕМАМ В ОНЛАЙН-СЕРЕДОВИЩІ

THE ROLE OF INFORMATION CULTURE IN DETECTING AND PREVENTING CORRUPTION SCHEMES IN THE ONLINE ENVIRONMENT

Анотація. У статті розглядається роль інформаційної культури як ключового елементу у боротьбі з корупційними схемами, що поширюються через соціальні мережі. Автори досліджують взаємозв'язок між розвитком інформаційної культури громадян та їх здатністю розпізнавати, протидіяти та запобігати корупційним практикам в онлайн-просторі. Особлива увага приділяється механізмам впливу соціальних мереж на формування громадської думки та маніпулювання інформацією, що може сприяти поширенню корупційних схем. У статті також аналізуються сучасні методи підвищення інформаційної свідомості та культури через освітні програми, медіаграмотність та інформаційну безпеку. Завершується робота рекомендаціями щодо удосконалення стратегії боротьби з корупцією за допомогою посилення інформаційної культури серед користувачів соціальних мереж.

Ключові слова: інформаційна культура, корупційні схеми, соціальні мережі, аналітика, інформаційна безпека

Abstract. The article examines the role of information culture as a key element in the fight against corruption schemes spread through social media. The authors

investigate the relationship between the development of citizens' information culture and their ability to recognize, counteract, and prevent corruption practices in the online space. Special attention is paid to the mechanisms through which social media influence public opinion and manipulate information, potentially contributing to the spread of corruption schemes. The article also analyzes current methods for enhancing informational awareness and culture through educational programs, media literacy, and information security. The work concludes with recommendations on improving anti-corruption strategies by strengthening information culture among social media users

Keywords: information culture, corruption schemes, social networks, analytics, information security

Постановка проблеми. У цифрову епоху соціальні мережі стали не лише платформами для спілкування, а й інструментами впливу на громадську думку. Однак, разом із позитивними аспектами, вони відкрили нові можливості для поширення корупційних схем, дезінформації та маніпуляцій. У цьому контексті інформаційна культура виступає ключовим чинником у протидії таким явищам.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Аналіз наукових праць за даною тематикою демонструє еволюцію підходів до виявлення фейкових новин у соціальних мережах, починаючи від систем відстеження дезінформації [1, 2], до сучасних глибоких нейронних мереж [4]. У ранніх роботах акцент ставився на аналіз поширення новин та класифікацію тексту з використанням базових методів машинного навчання, тоді як новітні дослідження зосереджуються на багатомодальних моделях, які поєднують текстову, візуальну та соціальну інформацію [3]. В дослідженнях [5–6] відображено перехід від статичних до контекстно-орієнтованих моделей, здатних ефективніше виявляти фейковий контент у складному інформаційному середовищі до гібридних підходів, які поєднують текстовий аналіз з поведінковими ознаками користувачів. Інші дослідження, зокрема [6–12], продемонстрували ефективність моделей, заснованих на глибокому навчанні, що значно підвищує точність класифікації фейкових новин.

В роботах [12–20] наведено останні дослідження та огляди з 2023–2025 років, що охоплюють різноманітні аспекти виявлення фейкових новин, зокрема:

- Використання мультимодальних підходів (текст, зображення, емоційні сигнали) для детекції фейків.
- Застосування графових нейронних мереж для моделювання соціальних зв'язків та поширення дезінформації.
- Використання документних векторних представлень для покращення точності класифікації.
- Розгляд емоційного аналізу та поведінкових характеристик користувачів у виявленні дезінформації.

- Аналіз використання глибокого навчання та ансамблевих моделей для контекстно-залежного виявлення фейкових новин.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інформаційна культура — це сукупність знань, навичок та установок, які дозволяють людині ефективно шукати, оцінювати, використовувати та передавати інформацію. Вона включає критичне мислення, медіа-грамотність та етичне ставлення до інформації.

Соціальні мережі стали платформами для реалізації різноманітних корупційних схем:

- Фейкові новини: поширення неправдивої інформації з метою маніпуляції громадською думкою.

- Боти та тролі: створення фальшивих акаунтів для поширення пропаганди або дискредитації опонентів.

- Фінансові махінації: збір коштів під виглядом благодійності з подальшим їх нецільовим використанням.

Дослідження показують, що фейкові новини поширюються швидше та ширше, ніж правдива інформація, особливо коли їх підтримують активні користувачі або боти.

Із розвитком цифрових технологій і зростанням впливу соціальних мереж на громадську думку, саме ці платформи стали сприятливим середовищем для реалізації корупційних схем і маніпуляцій. Завдяки широкому охопленню аудиторії, низькому порогу входу для користувачів і відсутності повного контролю з боку держави або модераторів, соцмережі часто використовуються як інструмент впливу, обману та непрозорої діяльності.

Фейкові новини — це навмисне створений неправдивий або спотворений контент, який подається як достовірна інформація. У контексті соціальних мереж вони мають такі особливості:

- Швидке поширення — завдяки репостам, лайкам і рекомендаціям алгоритмів.

- Емоційне забарвлення — часто апелюють до страху, гніву або національних почуттів.

- Політична або фінансова вигода — створення «інформаційного шуму» для відволікання уваги від реальних проблем або просування певних осіб/структур.

Приклади: 1) під час виборчих кампаній — розміщення псевдоаналітичних матеріалів з метою очорнення конкурентів; 2) в економічній сфері — «інформаційні вкиди» щодо банкрутства компаній або запуску фейкових інвестиційних проєктів.

Дослідження MIT (arXiv:1803.07006) доводить, що фейкова інформація в Twitter поширюється на 70 % швидше, ніж правдива, особливо якщо її ретранслюють боти або впливові користувачі.

Боти — це автоматизовані акаунти, які діють за заданими сценаріями: публікують пости, лайкають, коментують, поширюють хештеги. Тролі — це справжні або псевдоперсони, що системно публікують провокативні повідомлення для дестабілізації дискусій.

Як вони пов'язані з корупцією?

- Інформаційний тиск: атаки на журналістів, громадських активістів або політичних опонентів.
- Просування темників: підвищення штучної популярності постів, вигідних певним групам.
- Відбілювання репутації: кампанії з позитивним висвітленням певних осіб або установ, попри наявність фактів про їхню корупційну діяльність.

Приклад: Російська фабрика тролів у Санкт-Петербурзі активно використовувала боти та тролів у Twitter, Facebook, Telegram під час виборів у США, а також у процесі дестабілізації ситуації в Україні з 2014 року.

Соцмережі також стали платформою для фінансових зловживань, які часто маскуються під благодійність або соціальну активність.

Основні схеми:

- Фіктивний збір коштів — користувачі або сторінки збирають пожертви начебто на лікування, гуманітарну допомогу або підтримку ЗСУ, але ці кошти не доходять до реальних адресатів.
- Схеми «фінансових пірамід» — залучення людей до проєктів із великими обіцянками прибутку через соцмережі, YouTube або месенджери.
- Реклама «чудо-препаратів» або «інвестиційних проєктів» — часто за участі псевдоекспертів чи інфлюенсерів.

Проблематика:

- Низький рівень перевірки акаунтів;
- Широка довіра до знайомих і популярних блогерів;
- Слабке державне регулювання рекламного контенту у Facebook, Instagram, TikTok, Telegram.

Корупційні схеми у соцмережах мають системні наслідки:

- Формування викривленої картини реальності;
- Зниження довіри до незалежних медіа і державних інституцій;
- Маніпуляція виборчими процесами;
- Дискредитація громадських ініціатив та волонтерського руху;
- Фінансова шкода та психологічний тиск на громадян.

Ідентифікація підозрілої активності: аналіз ботів, шаблонних коментарів, одноманітних хештегів.

Фактчекінг: використання платформ на зразок StopFake, VoxCheck, Bellingcat.

Просвітницька діяльність: підвищення обізнаності щодо цифрової безпеки та маніпулятивних технологій.

Законодавчі ініціативи: регулювання політичної реклами, прозорість джерел фінансування, санкції проти фейкових акаунтів.

Інформаційна культура допомагає користувачам:

- Розпізнавати фейкову інформацію: здатність критично оцінювати джерела та зміст повідомлень.

- Протистояти маніпуляціям: усвідомлення технік впливу та вміння їм протидіяти.

- Поширювати достовірну інформацію: вміння перевіряти факти та ділитися надійними джерелами.

Платформи для перевірки фактів, такі як Ноаху, дозволяють відстежувати поширення дезінформації та сприяють підвищенню обізнаності користувачів.

У сучасному цифровому суспільстві інформаційна культура набуває статусу одного з найважливіших чинників демократизації, прозорості та ефективного громадянського контролю. Особливо це актуально в умовах поширення цифрових корупційних схем, які діють у соціальних мережах, онлайн-платформах, месенджерах. Формування високого рівня інформаційної культури населення дозволяє виявляти, аналізувати та протидіяти таким загрозам.

Інформаційна культура — це не просто вміння користуватися комп'ютером або знайти потрібну інформацію в Інтернеті. Це комплекс знань, умінь і установок, які дозволяють людині:

- Критично оцінювати інформацію, відокремлюючи правду від маніпуляції;

- Етично взаємодіяти з іншими у цифровому середовищі;

- Захищати себе від інформаційних загроз — шахрайства, дезінформації, маніпуляцій;

- Усвідомлювати відповідальність за поширення інформації.

Інформаційна культура — це своєрідна імунна система проти корупції у цифровому просторі. Люди, які володіють цими навичками, здатні:

- ✓ Вчасно розпізнати фейк

Вони не поширюють неперевірені повідомлення;

Знають, де шукати перевірену інформацію (офіційні джерела, фактчекінгові платформи).

✓ Не піддаватися на маніпуляції

Усвідомлюють, як працюють алгоритми соцмереж і навіщо створюють емоційно забарвлений контент;

Розуміють психологічні механізми, які використовують корупціонери для впливу на маси.

✓ Виявляти підозрілу активність

Розпізнають ботоферми, шаблонні коментарі, підозрілу рекламу;

Вміють аналізувати, хто і навіщо запускає певні інформаційні кампанії.

✓ Виступати агентами змін

Люди з високим рівнем інформаційної культури здатні донести правду до інших, пояснити небезпеки, посилити цифрову стійкість спільноти.

Окрім прямої корупції (фінансових махінацій, фейкових кампаній), в цифровому просторі існує так звана «м'яка» або латентна корупція:

- Зловживання впливом — коли посадовці або політики використовують соцмережі для просування приватних інтересів;

- Прихована реклама за бюджетні кошти;

- Фальсифікація рейтингів, вподобань, підписників.

Інформаційна культура дозволяє громадянам викривати ці форми поведінки, ставити запитання, ініціювати розслідування та підвищувати прозорість публічного простору. Компоненти інформаційної культури, важливі для протидії корупції наведено в табл. 1.

Таблиця 1

**КОМПОНЕНТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ,
ВАЖЛИВІ ДЛЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ**

Компонент	Приклад впливу на протидію корупції
Критичне мислення	Розпізнавання маніпулятивних текстів або підроблених новин
Медіаграмотність	Вміння оцінювати джерело, перевіряти факти
Цифрова етика	Відмова від участі у флешмобах, що маніпулюють громадською думкою
Кібергігієна	Захист акаунтів від зламу та крадіжки особистих даних
Громадянська активність онлайн	Публікація скарг, ініціатив, запитів до органів влади

Джерело: розроблено авторами

Приклади впровадження інформаційної культури. Освітні програми в школах та університетах — наприклад, «Вивчай та розрізняй» (IREX), що навчає молодь виявляти фейки та не потрапляти на гачок маніпуляцій.

Цифрові кампанії з медіаграмотності — StopFake, MediaLab, VoxCheck.

Навчання держслужбовців та журналістів — впровадження стандартів прозорості, перевірки фактів, етики онлайн-комунікації.

Інформаційна культура нерозривно пов'язана з правовою культурою. Люди, які розуміють свої інформаційні права (на доступ до інформації, приватність, свободу слова), а також межі відповідальності (за поширення фейків, наклепів), — краще захищені від корупційних впливів і не стають інструментами в чужих схемах.

Інформаційна культура — це ключ до цифрової безпеки та ефективної боротьби з корупцією в онлайн-середовищі. Вона перетворює пасивного споживача інформації на активного, свідомого громадянина, який здатен захищати свої інтереси, виявляти загрози та будувати прозоре суспільство. Саме тому розвиток інформаційної культури має стати стратегічним пріоритетом на національному рівні.

У багатьох країнах впроваджуються програми з медіаграмотності, які навчають громадян критично сприймати інформацію. В Україні такі ініціативи підтримуються як державними, так і громадськими організаціями. Наприклад, проекти з медіаграмотності в школах та університетах сприяють формуванню інформаційної культури з раннього віку.

Одним із ключових напрямів у формуванні інформаційної культури є розвиток медіаграмотності серед населення. У світі, де соціальні мережі є основним джерелом інформації для мільйонів користувачів, уміння розрізняти правдивий і маніпулятивний контент набуває критично важливого значення. Освітні ініціативи в цій сфері спрямовані на підвищення критичного мислення, розвиток аналітичних навичок і розуміння механізмів функціонування інформаційного простору.

Медіаграмотність — це здатність особи:

- критично сприймати медіаконтент;
- розпізнавати фейки, маніпуляції, приховану рекламу та пропаганду;
- оцінювати надійність джерел інформації;
- створювати відповідальний інформаційний контент.

Медіаграмотна людина здатна самостійно приймати рішення, базуючись на перевірненій інформації, що особливо важливо в умовах розповсюдження дезінформації, зокрема й корупційного характеру.

В Україні в останні роки зростає увага до медіаосвіти як в системі формальної, так і неформальної освіти. Ключові ініціативи:

1. На рівні шкіл: впровадження елементів медіаграмотності в шкільну програму. Наприклад, в курсах «Громадянська освіта» чи «Історія України» учні аналізують джерела інформації, вчать перевіряти факти, виявляти маніпуляції.

2. Пілотні проєкти за підтримки Міністерства освіти і науки України та Академії української преси (АУП).

3. У вищій освіті: університети, такі як Києво-Могилянська академія, Львівський національний університет ім. І. Франка та Харківський національний університет ім. В. Каразіна, включають дисципліни з медіаграмотності, журналістики, цифрової безпеки.

4. Для широкої аудиторії: проєкт «Фільтр» (за підтримки IREX та посольства США) — онлайн-курс з медіаграмотності для вчителів, журналістів, студентів і просто зацікавлених громадян.

5. Онлайн-курси на платформах Prometheus, Coursera, EdEra з темами «Медіаграмотність», «Інформаційна безпека», «Критичне мислення».

Український досвід відображає глобальні тенденції. У різних країнах також реалізуються масштабні освітні програми:

- Фінляндія — один із лідерів у сфері медіаосвіти. Там медіаграмотність інтегрована в усі рівні освіти, починаючи з дитсадка.

- Європейська комісія фінансує проєкти, як-от Media Literacy for All, які спрямовані на розвиток критичного сприйняття ЗМІ.

- UNESCO регулярно публікує посібники з медіаграмотності для вчителів, урядів та громадянського суспільства.

Громадські ініціативи є рушієм змін у цій сфері. Наприклад:

- Інтерньюз-Україна реалізує кампанії з медіаосвіти для молоді та журналістів.

- StopFake не лише спростовує фейки, але й проводить тренінги, семінари та освітні тури.

- АУП щороку проводить навчання для вчителів і викладачів, видає підручники й методичні матеріали.

Медіаграмотність дозволяє:

- викривати схеми маніпуляцій у соціальних мережах;
- аналізувати та ставити під сумнів недостовірні джерела інформації;

- підвищувати рівень прозорості та підзвітності влади через громадський контроль;

- сприяти формуванню активної громадянської позиції, яка не допускає сліпого поширення дезінформації.

Таким чином, розвиток медіаграмотності є потужним інструментом превенції корупції в цифровому просторі.

У цифрову епоху, коли соціальні мережі стали головним джерелом інформації, комунікації та навіть політичної участі, надзвичайно важливим є дотримання принципів інформаційної етики. Це особливо актуально в умовах поширення корупційних схем, фейкових новин та інформаційних маніпуляцій, які можуть не тільки вводити в оману, а й призводити до реальних суспільних або фінансових втрат. Інформаційна етика — це система моральних принципів і норм поведінки людини в цифровому середовищі, яка визначає:

- Як ми шукаємо, зберігаємо, поширюємо та використовуємо інформацію;

- Яку відповідальність несемо за створений або переданий контент;

- Яким чином ми поважаємо права інших на приватність, інтелектуальну власність, безпеку та гідність.

Це поняття охоплює цифрову етику, медіаетику, етичні аспекти комунікації в мережі та поведінку в інформаційних системах загалом.

Ключові принципи інформаційної етики

- Достовірність

Не поширювати неперевірену, неправдиву чи маніпулятивну інформацію.

Завжди перевіряти джерела перед публікацією або репостом.

- Приватність

Не розкривати особисту інформацію інших без їх дозволу.

Поважати конфіденційність електронного листування, фото, відео, місцезнаходження.

- Відповідальність

Бути готовим відповідати за свої пости, коментарі, дії в мережі.

Не брати участі у хейті, цькуванні, маніпуляціях.

- Поважне спілкування

Дотримання культури діалогу, навіть із тими, хто має протилежні погляди.

Відмова від токсичної риторики, провокацій, приниження.

- Прозорість намірів

Чесне позначення реклами, партнерських постів, платних публікацій.

Відмова від використання фейкових акаунтів або ботів з корисливою метою.

Інформаційна етика проти корупційної поведінки

Корупція в інформаційному середовищі часто базується на безкарності та анонімності. Люди, які не керуються етичними нормами, можуть легко:

- Поширювати фейки з метою дестабілізації;
- Працювати на замовлення — тролити, спотворювати реальність;
- Використовувати довіру аудиторії для фінансових зловживань.

Етичний користувач не бере участі в цих процесах і, навпаки, викриває їх. Високий рівень інформаційної етики знижує ефективність маніпуляцій і зміцнює цифрову безпеку суспільства.

Розглянемо інформаційну етику в освіті, ЗМІ та публічній комунікації.

Освіта:

- В школах та вишах повинна викладатися цифрова етика, критичне мислення, відповідальне споживання інформації.
- Курси з медіа- та інформаційної грамотності мають включати розгляд етичних дилем.

ЗМІ:

- Журналісти мають дотримуватись стандартів точності, збалансованості, доброчесності.
- Відмова від джинси (прихованої реклами), анонімних джерел без підтвердження, емоційного перекручування фактів.

Публічні особи:

- Блогери, інфлюенсери, політики повинні усвідомлювати, що їхня комунікація формує свідомість громадян.
- Етика в комунікації — це не опція, а обов'язок перед суспільством.

Взаємозв'язок етики та інформаційної безпеки

- Недотримання інформаційної етики створює вразливості в системі інформаційної безпеки:
- Сприяє поширенню фейків і дезінформації;
- Підсилює вплив тролів і ботів;
- Підриває довіру до ЗМІ, органів влади та громадських ініціатив.

І навпаки: етична поведінка в мережі — це запорука стійкості до інформаційних атак і ефективного спротиву цифровим формам корупції.

Роль інформаційної етики у протидії корупції в соціальних мережах показана на рис.1. Принципи інформаційної етики та їх значення у цифровому просторі наведено в таблиці 2.

Рис. 1. Роль інформаційної етики у протидії корупції в соціальних мережах

Джерело: розроблено авторами

Таблиця 2

ПРИНЦИПИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕТИКИ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ У ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРІ

Принцип	Зміст	Вплив на боротьбу з корупцією
Достовірність	Поширення лише перевіреної інформації	Протидія фейковим новинам, маніпуляціям, дискредитаційним кампаніям
Приватність	Захист особистих даних і повага до цифрових прав інших	Зниження ризиків шантажу, зловживань, викривлення персональних даних
Відповідальність	Усвідомлення наслідків власної цифрової поведінки	Запобігання участі у корупційних схемах через неетичну активність
Прозорість	Відкрите зазначення джерел фінансування, реклами, інформації	Зменшення випадків прихованої реклами та маніпуляцій за гроші
Поважне спілкування	Дотримання етики діалогу, навіть з опонентами	Зниження рівня поляризації, тролінгу, бот-кампаній

Джерело: розроблено авторами

Окрім освітніх заходів, важливу роль відіграють *технологічні інструменти*:

- Алгоритми виявлення фейків: системи, що аналізують контент на предмет достовірності.
- Блокування ботів: виявлення та видалення фальшивих акаунтів.
- Платформи перевірки фактів: ресурси, які надають перевірену інформацію та спростовують фейки.

Такі інструменти допомагають зменшити вплив дезінформації та корупційних схем у соціальних мережах, як це показано в табл. 3.

Таблиця 3

ПРИКЛАДИ ПОРУШЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕТИКИ В СОЦМЕРЕЖАХ

Порушення	Наслідки
Поширення неперевіраних новин	Дезінформація, паніка, підтримка корупційних структур
Використання фейкових акаунтів	Підрив довіри, вплив на громадську думку
Маніпуляція емоціями через заголовки	Формування упередженості, посилення поляризації
Ігнорування авторського права	Знецінення інтелектуальної праці, юридичні ризики
Цькування, тролінг, хейт	Токсичне середовище, загроза цифровій безпеці

Джерело: розроблено авторами

У боротьбі з корупційними схемами в соціальних мережах усе більшого значення набувають технологічні інструменти. Ці засоби дозволяють автоматизувати виявлення недостовірної інформації, виявляти джерела її походження, а також нейтралізувати канали її поширення. Нижче розглянемо основні типи таких рішень.

Алгоритми виявлення фейкової інформації базуються на методах штучного інтелекту, зокрема машинного навчання, обробки природної мови (NLP) та аналізу великих обсягів даних. Вони здатні:

- Аналізувати мову повідомлення: виявляють емоційно заряджені фрази, логічні суперечності, мовні шаблони, притаманні фейковим новинам.
- Перевіряти джерела інформації: алгоритми зіставляють новину з перевіреними джерелами (офіційні сайти, міжнародні агентства тощо).

- Вивчати поведінкові сигнали: аналізують, як швидко поширюється новина, хто її поширює (боти, авторитетні особи, сторінки з підозрілою активністю).

Приклад: проекти як Fake News Challenge або Facebook AI розробляють відкриті алгоритми для аналізу фейкових публікацій, які активно інтегруються в соціальні мережі.

Боти є одним із основних інструментів поширення корупційних та маніпулятивних повідомлень. Технології розпізнавання ботів зазвичай включають:

- Аналіз активності акаунтів: частота публікацій, однотипність контенту, повторюваність дій.

- Перевірку метаданих: час створення акаунту, IP-адреси, підозріла взаємодія з іншими акаунтами.

- Машинне навчання: алгоритми тренуються на зразках поведінки реальних користувачів та ботів.

Інструменти: Twitter, Facebook, Instagram використовують внутрішні системи для виявлення та блокування бот-мереж. Наприклад, Botometer (розроблений Університетом Індіани) оцінює ймовірність того, що обліковий запис є ботом.

Платформи перевірки фактів мають вирішальне значення для підвищення рівня обізнаності громадськості. Вони:

- Аналізують заяви публічних осіб та спростовують недостовірні висловлювання.

- Перевіряють відео- та фотоматеріали, використовуючи інструменти зворотного пошуку зображень.

- Оцінюють ступінь правдивості контенту на основі конкретних джерел і фактів.

Відомі приклади:

- StopFake.org — українська платформа, яка спеціалізується на спростуванні дезінформації, пов'язаної з Україною.

- FactCheck.org, Snopes, PolitiFact — міжнародні платформи, що перевіряють політичні заяви та соціальні публікації.

- Media Bias/Fact Check — дозволяє оцінити рівень упередженості або достовірності джерела.

Сучасні AI-системи можуть не тільки виявляти фейкову інформацію, а й автоматично формувати відповіді, спростування та створювати попередження для користувачів. Facebook, Google та TikTok експериментують із впровадженням таких підказок, які знижують охоплення потенційно небезпечного або дезінформаційного контенту.

Попри ефективність, технологічні інструменти мають і свої проблеми:

- Можливі помилкові спрацьовування (false positives), що призводить до блокування легітимного контенту.
- Адаптивність дезінформаційних кампаній — зловмисники постійно удосконалюють методи обходу фільтрів.
- Етичні дилеми — автоматизоване блокування контенту може загрожувати свободі слова, особливо у країнах із недостатньо прозорими системами регулювання.

Співпраця громадськості та держави. Ефективна боротьба з корупційними схемами в соціальних мережах вимагає координації зусиль як державних інституцій, так і громадянського суспільства. Саме через взаємодію цих двох секторів можна досягти сталих змін у сфері прозорості, цифрової безпеки, а також забезпечення медіагігієни в інформаційному просторі.

Держава має ключові важелі для створення інституційної рамки боротьби з цифровою корупцією, серед яких:

Законодавча ініціатива. Прийняття нормативно-правових актів, що регулюють функціонування соціальних мереж, реклами, а також відповідальність за поширення фейків і маніпуляцій. Визначення критеріїв прозорості у фінансуванні політичної реклами, веденні публічних сторінок та інформаційних кампаній.

Розбудова інституцій. Кіберполіція, СБУ, Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) — активно взаємодіють із соцмережами для блокування фейкових акаунтів та протидії інформаційним диверсіям. Міністерство цифрової трансформації реалізує освітні ініціативи, створює національні цифрові платформи (наприклад, «Дія.Освіта», «Дія.Центр»).

Співпраця з платформами. Укладення угод між державними структурами та адміністраціями соцмереж (Facebook, YouTube, Telegram) щодо ідентифікації деструктивного контенту та прискорення процесу реагування. Громадянське суспільство, зокрема НУО, волонтери, журналісти, експертні спільноти, відіграє не менш важливу роль:

Громадський моніторинг. Створення та підтримка незалежних платформ, які відстежують діяльність чиновників, політиків і медіа у соцмережах, викривають непрозорі схеми або маніпуляції. Приклад: платформи типу YouControl, Bihus.info, Слідство.Інфо публікують розслідування щодо використання соцмереж для піару чи прихованої реклами.

Освіта та просвіта. Проведення тренінгів, воркшопів, кампаній з підвищення медіаграмотності в громадах, особливо серед молоді. Волонтерські ініціативи, такі як StopFake, що не лише спростовують фейки, а й навчають користувачів розпізнавати їх самостійно.

Адвокація. Тиск на державу з вимогою посилити прозорість, розробити ефективну стратегію протидії дезінформації, внести зміни в закони. Представлення інтересів громадськості в рамках парламентських слухань, стратегічних сесій, громадських рад. Успішна співпраця між державою та громадськістю можлива завдяки створенню постійних каналів комунікації. Наприклад:

- Меморандуми про співпрацю між міністерствами та НУО (напр., IREX, Інтерньюз-Україна).
- Громадські ради при органах влади, де експерти, активісти й представники уряду обговорюють інформаційні ризики, пропонують рішення.
- Публічні слухання та відкриті конкурси грантів на реалізацію просвітницьких або цифрових проєктів.
- Платформи відкритих даних, які дозволяють аналітикам та журналістам-розслідувачам здійснювати контроль за використанням коштів, держзакупівлями, рекламою в соцмережах.

Приклади успішної співпраці

«Медіаграмотність для громад» (IREX + МОН України): спільна програма для вчителів, спрямована на вивчення інформаційної безпеки.

Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки — спільна ініціатива Міністерства культури та громадськості для протидії інформаційним атакам і фейкам.

DOZORRO — громадська система моніторингу публічних закупівель, яка поєднує державну базу Prozorro з активістами, що виявляють корупційні ризики.

Хоча співпраця має позитивну динаміку, вона стикається з рядом перешкод:

- Недовіра між громадянами та владою, зумовлена попередніми випадками непрозорості.
- Недостатнє фінансування громадських ініціатив.
- Політична заангажованість окремих проєктів.
- Відсутність стратегії інформаційної безпеки, яка охоплювала б весь спектр цифрових загроз.

У майбутньому співпраця може бути посилена завдяки:

- розширенню участі громадян у формуванні цифрової політики;
- залученню бізнесу до підтримки соціальних ініціатив у сфері інформаційної гігієни;
- створенню єдиної національної системи індикаторів дезінформації та маніпуляцій;
- інтеграції цифрової етики в освітні програми.

Висновки. У статті розглядається проблема виявлення фейкових новин у соціальних мережах, зокрема в контексті застосування методів машинного навчання та аналізу даних для автоматизованого виявлення дезінформації. Автори пропонують новий підхід до класифікації новин на основі аналізу текстових даних і емоційних сигналів, що допомагає підвищити точність виявлення фейків у порівнянні з традиційними методами. Вони також досліджують використання сучасних алгоритмів глибокого навчання, таких як BERT, для поліпшення результатів класифікації новин. Окрім того, у статті детально описуються актуальні проблеми та виклики, що стоять перед дослідженнями у галузі аналізу фейкових новин, а також наводяться рекомендації щодо вдосконалення існуючих підходів. Завершується робота пропозицією щодо майбутніх напрямків досліджень, включаючи інтеграцію методів штучного інтелекту для більш ефективного протистояння дезінформації в цифровому середовищі.

А також показано, що інформаційна культура є потужним інструментом у боротьбі з корупційними схемами в соціальних мережах. Поєднання освітніх програм, технологічних рішень та активної громадянської позиції дозволяє ефективно протидіяти дезінформації та маніпуляціям. Формування критичного мислення та медіаграмотності є ключовими елементами у створенні прозорого та відповідального інформаційного простору.

Інформаційна етика — це не просто правила поведінки, а фільтр, через який проходить кожна дія користувача в онлайн-середовищі. Вона формує цінності та норми, що здатні перетворити соцмережі з інструменту маніпуляції на платформу довіри, правди та відповідального спілкування. Саме тому її розвиток — ключовий елемент боротьби з цифровими формами корупції.

Бібліографічні посилання

1. Shao, C., Ciampaglia, G.L., Flammini, A., & Menczer, F. (2016). Hoaxy: A Platform for Tracking Online Misinformation. *arXiv preprint arXiv:1603.01511*.
2. Shu, K., Sliva, A., Wang, S., Tang, J., & Liu, H. (2017). Fake News Detection on Social Media: A Data Mining Perspective. *arXiv preprint arXiv:1708.01967*.
3. Zhou, X., & Zafarani, R. (2018). Fake News: A Survey of Research, Detection Methods, and Opportunities. *arXiv preprint arXiv:1812.00315*.
4. Ahmed, H., Traore, I., & Saad, S. (2018). Detecting Opinion Spams and Fake News Using Text Classification. *Security and Privacy*, 1(1), e9.

5. Zhang, J., Cui, L., Fu, Y., & Gou, Y. (2021). A BERT-Based Approach for Fake News Detection. *Neural Computing and Applications*, 33(10), 4891–4904.
6. Wang, W.Y. (2017). «Liar, Liar Pants on Fire»: A New Benchmark Dataset for Fake News Detection. *Proceedings of ACL*, 422–426.
7. Tacchini, E., Ballarin, G., Della Vedova, M.L., Moret, S., & de Alfaro, L. (2017). Some Like it Hoax: Automated Fake News Detection in Social Networks. *arXiv preprint arXiv:1704.07506*.
8. Ruchansky, N., Seo, S., & Liu, Y. (2017). CSI: A Hybrid Deep Model for Fake News Detection. *Proceedings of CIKM*, 797–806.
9. Pérez-Rosas, V., Kleinberg, B., Lefevre, A., & Mihalcea, R. (2018). Automatic Detection of Fake News. *Proceedings of COLING*, 3391–3401.
10. Giachanou, A., Rosso, P., & Crestani, F. (2019). Leveraging Emotional Signals for Credibility Detection. *Proceedings of SIGIR*, 877–880.
11. Zhou, X., & Zafarani, R. (2025). A Systematic Review of Multimodal Fake News Detection on Social Media Using Deep Learning Models. *Computers in Human Behavior Reports*, 100829.
12. Truică, C.O., Apostol, E.-S., & Karras, P. (2023). DANES: Deep Neural Network Ensemble Architecture for Social and Textual Context-aware Fake News Detection. *arXiv preprint arXiv:2302.01756*.
13. Zhou, Y., Yang, Y., Ying, Q., Qian, Z., & Zhang, X. (2023). Multimodal Fake News Detection on Social Media via Multi-grained Information Fusion. *arXiv preprint arXiv:2304.00827*.
14. Gong, S., Sinnott, R.O., Qi, J., & Paris, C. (2023). Fake News Detection Through Graph-based Neural Networks: A Survey. *arXiv preprint arXiv:2307.12639*.
15. Tokpa, A., et al. (2023). Fake News Detection in Social Media: Hybrid Deep Learning Approaches. *ResearchGate*.
16. Truică, C.O., & Apostol, E.-S. (2023). It's All in the Embedding! Fake News Detection Using Document Embeddings. *arXiv preprint arXiv:2304.07781*.
17. Graphika. (2023). China's Deepfake Anchors Spread Disinformation on Social Media. *Graphika*.
18. Reuters. (2025). Romania Braces for Wave of Disinformation Ahead of Election Second Round. *Reuters*.
19. Financial Times. (2025). The Rise of Deepfake Scams — and How Not to Fall for One. *Financial Times*.
20. Wired. (2023). 4 Tips to Spot Misinformation on the Web. *Wired*.

Статтю подано до редакції: 04.11.2024